

СТРУКТУРНА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КАРИБЬСЬКОМУ РЕГІОНІ

Беспала Лілія Володимирівна

асп.

Запорізький національний університет

Статтю присвячено питанням структурної та функціональної диференціації англійської мови в Карибському регіоні. Розглядаються особливості членування мовного та комунікативного просторів у англومовних країнах Карибського регіону. З'ясована участь різних форм існування англійської мови в забезпеченні комунікативних потреб мешканців регіону.

Ключові слова: форма існування мови, мовний стандарт, мовний субстандарт, континуум форм комунікації.

Проблеми мовної варіативності вже досить тривалий час знаходяться в полі зору лінгвістів (А. Д. Швейцер, О. І. Чередниченко, О. Є. Семенець, В. І. Скібіна, Р. Я. Крицберг, Д. Кристалл, П. Траджіл, Б. Качру). Питання, пов'язані з варіативністю англійської мови, не втрачають актуальності. Досліджуються різні аспекти національних варіантів англійської мови, територіальних та соціальних діалектів.

Однак, такі форми існування англійської мови, що функціонують у країнах Карибського регіону, не отримали достатньої уваги дослідників. Дискусійними залишаються питання, пов'язані зі статусом англійської мови в Карибському регіоні, а також із природою її стандарту та субстандарту.

Метою даної розвідки є дослідження структурної та функціональної диференціації англійської мови в країнах Карибського регіону.

Об'єктом дослідження є англومовний простір, що сформувався в країнах Карибського регіону – колишніх колоніях Англії (КА), а **предметом** – форми існування англійської мови в КА.

Завдання статті: (1) визначити статус англійської мови в КА як однієї з підсистем у системі більш високого рівня – полінаціональної англійської мови; (2) дослідити особливості членування мовного та комунікативного просторів у КА; (3) з'ясувати участь різних форм існування мови в забезпеченні комунікативних потреб мешканців КА.

На позначення різноманітних форм існування англійської мови в КА дослідники оперують терміном *Caribbean English* [Craig 1982; Carrington 1992; Allsopp 1996; Taylor 2001; Aceto 2009]. Проте, необхідно зазначити, що серед лінгвістів відсутня єдина позиція стосовно того, які саме форми комунікації необхідно розглядати як *Caribbean English* (CE). Проблема визначення меж CE пов'язана з (а) надзвичайною варіативністю англійської мови на території регіону, (б) функціонуванням у КА креолів на англійській основі, (в) наявністю континууму форм комунікації, які займають проміжне положення між стандартом англійської мови (акролектом) та найбільш віддаленими від нього за структурою та статусом формами англоосновних креолів (базилектами) (див. рис. 1).

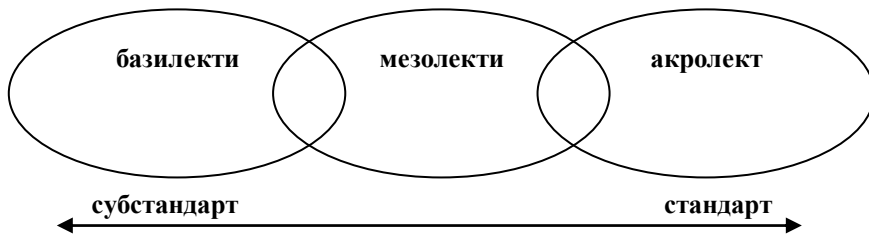

Рис. 1. Континуум форм комунікації англомовних країн Карибського регіону

Як свідчать дослідники [Carrington 1992, 191], сьогодні терміном *Caribbean English* можуть позначуватися як регіонально акцентовані варіанти стандарту англійської мови, так і креоли на англійській основі.

Від того, які саме форми комунікації розглядаються як СЕ, залежить статус СЕ як однієї з підсистем у системі більш високого рівня – полінаціональної англійської мови, а саме як її первинного (*English as a native language* – ENL) або як вторинного (*English as a second language* – ESL) варіанта. Серед дослідників варіативності англійської мови відсутня єдина позиція щодо статусу СЕ. Тоді, коли одні вчені визначають КА, як 'ENL setting' [McArthur 1998, 44], інші відносять СЕ до вторинних варіантів мови [Скибина 1996].

Первинність/вторинність варіанта мови є критерієм, що використовується для відображення сутності мови з точки зору її територіальної та соціокультурної варіативності [Семенец 1985; Скибина 1996; McArthur 1998]. Основна відмінність первинних варіантів від вторинних полягає в тому, що перші являють собою результат розвитку трансплантованої мови, яка є рідною не лише для перших мігрантів, а й для наступних поколінь носіїв. Вторинні ж варіанти були рідними для мовців лише на початку функціонування мови в новому ареалі. Нащадки переселенців набувають знання відповідної мови в процесі освіти, а не в результаті природної трансмісії від покоління до покоління.

Очевидно, що якщо прийняти широке розуміння СЕ (яке включає як стандарт, так і англоосновний креол) [Haynes 1982; McArthur 1998; Aceto 2009], СЕ необхідно визнати первинним варіантом, адже для переважної більшості населення КА рідними є креолізовані форми мови. Якщо ж обмежитися вузьким розумінням СЕ (що включає лише акролект – стандарт англійської мови) [Craig 1982; Скибина 1996], то необхідно погодитися з тим, що СЕ представляє собою вторинний варіант. Адже компетенція у *Standard English* набувається більшістю мешканців КА в навчальних закладах, а також шляхом залучення до тих сфер життя, де використання СЕ є загальноприйнятим.

Вузьке розуміння СЕ не враховує існування в КА інших, не кодифікованих ідіомів, які знаходяться між двома "полюсами" континууму, тобто мезолектів. Креольський континуум (*creole continuum* [Holm 1988, 61]) представлений як такими ідіомами, які за своєю структурою тяжіють до базилекту, так і таким, що максимально наближені до акролекту. Дані проміжні ідіоми, на думку дослідників, є єдиними реально існуючими формами комунікації в більшості країн регіону, адже носії стан-

дарту, повністю позбавленого впливу креолу, є настільки ж рідким явищем, як і носії чистого базилекту [Devonish 2003].

З огляду на вищезазначене, ми схилиємося до думки тих дослідників, які розглядають СЕ як особливий випадок, що характеризується не первинним і не вторинним, а "змішаним включенням" носіїв до англомовної спільноти [Семенец 1985, 15] і є "результатом незвичайного мовного розвитку" [Trudgill 1982, 95].

Питання щодо природи стандарту англійської мови в КА є також дискусійним. Існує думка [Carrington 1992], що власний регіональний стандарт англійської мови в КА відсутній: нормою для СЕ є інші національні варіанти англійської мови, зокрема британський та американський. Таке твердження спростовують інші вчені [Allsopp 1996; Taylor 2001; Youssef 2004], які визнають існування в КА власного стандарту англійської мови. Дослідники вважають неправомірним "відмовляти" карибським носіям англійської мови в праві на власну норму, адже англійська мова функціонує в регіоні вже понад три століття. Населення КА складає 5,8 млн. людей. Звісно, така кількість носіїв не може порівнюватися з потужними англомовними доменами Північної Америки, Британських островів і Австралії. Проте, як зазначає Р. Олсоп [Allsopp 1996], необхідно враховувати той факт, що в КА представлені дванадцять незалежних націй, які мають право на існування власного стандарту національної мови.

Дискусійним є також питання наявності спільного регіонального стандарту англійської мови в КА. Деякі дослідники говорять про становлення власних стандартів лише в окремих країнах регіону (наприклад, у Ямайці [Mair 2002], Тринідаді і Тобаго [Youssef 2004]) й не розглядають можливість існування спільного регіонального стандарту англійської мови КА.

Інші лінгвісти висловлюють думку про наявність у КА спільного регіонального варіанту стандарту англійської мови – *Caribbean Standard English* (CSE) [Allsopp 1996; Taylor 2001]. Р. Олсоп [Allsopp 1996] визначає CSE як літературну англійську мову освічених мешканців КА та їх розмовну англійську, яка вважається природною у формальних ситуаціях спілкування. CSE є конгломератом окремих національних стандартів англійської мови, поширених на території різних країн КА (*Jamaican SE, Barbadian SE, Trinidadian SE* та ін.). Лексична система CSE охоплює ядерну лексику англійської мови – *International Accepted English* (IAE), а також корпус усієї регіональної лексики, поширеної в різних країнах регіону. Морфологічна та синтаксична системи CSE відповідають системам IAE; фонетична система відрізняється рядом регіональних особливостей (див. [Allsopp 1996]).

Очевидно, що регіональний варіант стандарту англійської мови в КА знаходиться на етапі свого формування. На даний момент "ареал вищих комунікативних функцій" у КА забезпечується декількома "мовними маніфестаціями" (терміни – Г. П. Нешименко [Нешименко 2003, 43, 112]), що окрім CSE включають також британський і американський національні варіанти англійської мови.

Розглянемо особливості тих форм існування СЕ, що не включаються до поняття стандарту й обслуговують "комунікативний ареал повсякденного спілкування" (термін – Г. П. Нешименко [Нешименко 2003, 44]). Такі ідіоми традиційно охоплюються поняттям "креол".

Англоосновний креол у КА відрізняється територіальною варіативністю: у різних ареалах КА креол має свої специфічні лексичні та граматичні риси. Серед карибських англоосновних креолів розрізняють західнокарибські (наприклад, ямайський, белізький, гайанський) та східнокарибські (тринідадський, барбадоський, креол Вірджинських островів). Вважається, що останні є більш наближеними за своєю структурою до некреолізованих форм англійської мови [Holm 1989, 466].

Окрім територіальної варіативності, у кожному ареалі креол виявляє соціальну варіативність. Зокрема, розрізняють мезолекти – проміжні форми СЕ, та базилекти – ідіоми, найбільш віддалені від стандарту. Вибір форми комунікації зумовлюється ситуацією спілкування, а також соціальною мобільністю й індивідуальною мовною компетенцією індивідуума. Так, більша формальність ситуації спілкування передбачає використання більш наближеного до стандарту мезолекту. Мешканцям сільських місцевостей і представникам старшого покоління властиве використання базилектних форм. Мовлення ж міського населення, особливо молоді, є мезолектним.

Різні форми існування СЕ утворюють у КА ситуацію дігლოსії: ССЕ належить до ареалу вищих комунікативних функцій і обслуговує такі ситуації спілкування, які характеризуються офіційністю, переважно публічним характером адресата й передбачають контроль мовленнєвої поведінки (освіта, наука, офіційна й престижна книжно-писемна культура, художня література, політична й організаційна діяльність, ЗМІ). Креоли (базилекти або мезолекти) забезпечують комунікативний ареал повсякденного спілкування, а також масової культури й функціонують в таких сферах спілкування, що відрізняються неофіційністю, інтерперсональним характером взаємодії комунікантів, послабленим контролем мовленнєвої поведінки.

Необхідно зазначити, що останнім часом спостерігається експансія креолу до ареалу вищих комунікативних функцій [Christie 2001; Devonish 2006]. На сьогодні креоли вживаються поряд зі СЕ у художній літературі, драматургії, кіномистецтві. Спостерігається активна тенденція до проникнення креолу до ЗМІ: субстандартні ідіоми використовуються в статтях, об'явах, рекламі.

Поширення субстандартних ідіомів до нормативного мовного простору пов'язане не зі зниженням рівня мовленнєвої культури населення, а перш за все з ростом національної свідомості в країнах КА. Креоли сприймаються вже не як "низька" непрестижна мова, а як мова народу, що виникла так само, як і нація – шляхом креолізації. Креоли функціонують як маркер ідентичності [Christie 2001], зокрема, перемикання коду між стандартом англійської мови та креолом використовується політиками та журналістами як дискурсивна тактика солідарності.

Таким чином, дігლოსія в КА має специфічний характер і традиційні позначення 'high variety' / 'low variety' [Ferguson 1971, 3] ("висока мова" / "низька мова" [Мечковская 2003, 171]) можуть бути застосовані до даної ситуації лише умовно. Креол визнається мовою солідарності, національної ідентичності, емоційності та гумору; стандарт англійської мови – мовою освіти, релігії та офіційного спілкування [Youssef 2004]. Вибір між креолом та стандартом зумовлюється як ситуацією спілкування, так і комунікативними інтенціями адресанта, його оцінкою інформації, що підлягає вербалізації.

Постійне перемикання коду між стандартом англійської мови та креолом сприяє посиленню контакту між даними формами існування мови. Наслідками такого контакту є обопільний вплив, що, з одного боку, призводить до подальшої декреолізації креолу, а з іншого – до запозичення одиниць креолу до складу CSE.

Отже, SE являє собою результат незвичайного мовного розвитку й представлена континуумом різноманітних форм існування, в якому виділяються базилекти, мезолекти та акролект. Регіональний стандарт англійської мови в КА знаходиться на стадії формування й співіснує з іншими національними варіантами англійської мови. Комунікативний ареал повсякденного спілкування забезпечується мезолектними та базилектними ідіомами. Вибір між різними формами комунікації зумовлюється ситуацією спілкування, комунікативними цілями та змістом повідомлення.

Перспективним вважаємо подальше дослідження мовної ситуації в КА та визначення впливу особливостей середовища існування SE на її лексико-семантичну систему.

Статья посвящена проблемам структурной и функциональной дифференциации английского языка в Карибском регионе. Рассматриваются особенности членения языкового и коммуникативного пространств в англоязычных странах Карибского бассейна. Определяется участие разнообразных форм существования языка в обеспечении коммуникативных потребностей представителей региона.

Ключевые слова: форма существования языка, языковой стандарт, языковой субстандарт, континуум форм коммуникации.

The article observes the issues of structural and functional differentiation of English language in the Caribbean. The peculiarities of language and communicative space segmentation in the English-speaking Caribbean are analyzed. The role of various language varieties in the satisfaction of the communicative needs of the region is elucidated.

Key words: language varieties, Caribbean English, language standard, substandard, creole continuum.

Література:

1. Мечковская Н. Б. Структурная и социальная типология языков / Н. Б. Мечковская. – М. : Флинта; Наука, 2003. – 312 с.
2. Нецименко Г. П. Языковая ситуация в славянских странах: Опыт описания. Анализ концепций / Г. П. Нецименко; Ин-т Славяноведения. – М. : Наука, 2003. – 279 с.
3. Семенец О. Е. Социальный контекст и языковое развитие: территориальная и социальная дифференциация языка в развивающихся странах / Олег Евгеньевич Семенец. – К. : Вища школа, 1985. – 176 с.
4. Скибина В. И. Национально негомогенный язык и лексикографическая практика / В. И. Скибина. – Запорожье : РИП "Видавель", 1996. – 176 с.
5. Aceto M. Caribbean Englishes / Michael Aceto // Handbook of World Englishes / ed. by Braj B. Kachru, Yamuna Kachru, Cecil L. Nelson. – Malden; Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2009. – P. 203 – 222.
6. Alleyne M. C. The construction and representation of race and ethnicity in the Caribbean and the World / Mervyn C. Alleyne. – Kingston: The University of the West-Indies Press, 2002. – x, 266 p.
7. Allsopp R. Caribbean English / R. Allsopp // Dictionary of Caribbean English Usage / ed. by R. Allsopp, J. Allsopp. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – P. xxxix – lvii.
8. Carrington L. Caribbean English / Lawrence D. Carrington // The Oxford companion to the English language / ed. by T. McArthur. – Oxford; New York: Oxford University Press, 1992. – P. 191 – 193.
9. Christie P. Forty Years On / Pauline Christie // Due respect: essays on English and English-related creoles in the Caribbean in honour of professor Robert Le Page / ed. by Pauline Christie. – Kingston: The University of the West-Indies Press, 2001. – P. 1 – 22.

10. *Craig D.* Toward a Description of Caribbean English / Dennis R. Craig // *The Other Tongue: English Across Cultures* / ed. by Braj B. Kachru. – Urbana; Chicago; London: University of Illinois Press, 1982. – P. 198 – 209.
11. *Devonish H.* Language Advocacy and "Conquest" Diglossia in the 'Anglophone' Caribbean / Hubert Devonish // *The politics of English as a world Language: new horizons in post-colonial cultural studies* / ed. by Christian Mair. – Amsterdam; New York: Rodopi, 2003. – P. 157 – 178.
12. *Devonish H.* The Anglophone Caribbean = Die anglophone Karibik / Hubert Devonish // *Sociolinguistics: an international handbook of the science of language and society = Soziolinguistik: ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* / herausgegeben von Ulrich Ammon [et al.]. – 2nd completely rev. & extended ed. – Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2006. – P. 2083 – 2095.
13. *Doumerc E.* Caribbean Civilisation: The English-Speaking Caribbean Since Independence / Eric Doumerc. – Toulouse: Presses universitaires du Mirail, 2003. – 150 p.
14. *Ferguson C. A.* Language structure and language use: essays by Charles A. Ferguson / Charles Albert Ferguson; gen. ed. Anwer S. Dil. – Stanford: Stanford University Press, 1971. – xiv, 327 p.
15. *Haynes L.* Caribbean English: Form and Function / Lilith M. Haynes // *The Other Tongue: English Across Cultures* / ed. by Braj B. Kachru. – Urbana; Chicago; London: University of Illinois Press, 1982. – P. 211 – 225.
16. *Holm J. A.* Pidgins and creoles : in 2 v. / John A. Holm. – Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – Vol 1 : Theory and practice. – 1988 – 257 p.
17. *Holm J. A.* Pidgins and creoles : in 2 v. / John A. Holm. – Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – Vol 1 : References survey. – 1989. – 476 p.
18. *Mair C.* Creolisms in an emerging standard: Written English in Jamaica / Christian Mair // *English World-Wide*. – 2002. – № 23: 1. – P. 31 – 58.
19. *McArthur T. B.* The English languages / Thomas Burns McArthur. – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – xxi, 247 p.
20. *Taylor M.* English in the English-Speaking Caribbean: Questions in the Academy / Monica Taylor // *Due respect: essays on English and English-related creoles in the Caribbean in honour of professor Robert Le Page* / ed. by Pauline Christie. – Kingston: The University of the West-Indies Press, 2001. – P. 108 – 121.
21. *Trudgill P.* International English: a guide to varieties of Standard English / Peter Trudgill, Jean Hannah. – London: Edward Arnold, 1982. – 130 p.
22. *Youssef V.* 'Is English we speaking': Tribagonian in the twenty-first century / Valerie Youssef // *English Today*. – 2000. – Vol. 20, № 4. – P. 42 – 49.